TREMTINYS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

EINA NUO 1988 m. SPALIO 28 d. • 1991 m. sausio Nr. 1 (34)

NAUJAMETINĖS RAUDONOJO VELNIO GRIMASOS

Pradedame antruosius Nepriklausomybės eros metus. Pradedame juos su nerimu, susirūpinimu ir viltimi. Nerimas dėl ateities ir susirūpinimas šiandiena lydi mus nuo pat Atgimimo pradžios, nuo pirmųjų Nepriklausomybės daigų. Taip pat kaip ir viltis, kad galų gale ateis diena, kai visiškai išsivaduosime iš Raudonojo Velnio vergovės ir pilna krūtine atsikvėpsime laisvoje Tėvynėje.

O Velnias vėl šiepia savo kruvinus nasrus ir grasina praryti vos užgimusią Nepriklausomybę. Okupantų šarvuočiai vėl žlega Lietuvos keliais, o įžūliai įsisprendę „Afganistano ir Pitlisio budeliai „kalašnikovų" vamzdžiais grasina Laisvėn pakilusiai tautai. Neapykanta degantys alksniai ir švedai su neslepiama nostalgija žvalgosi į Persų įlanką, nekantriai laukdami, kol jų sėbras ir bendramintis kruvinojo Josifo pavyzdžiu pradės savo tautos skerdynes. Jie viliasi, kad tada, kai pasaulio dėmesį kaustys kraujo upės Artimuosiuose Rytuose, atsiras proga nepastebimai sutramdyti Laisvėn žengiančias tautas už vis dar tebeegzistuojančios, nors ir gerokai surūdijusios, geležinės uždangos.

Taip kaip 1940-ųjų biržely, kai iš siaubo nustėręs pasaulis bejėgiškai žvelgė į Hitlerio tankus, riedančius Paryžiaus gatvėmis, ir nematė Stalino kariaunos batų, trypiančių Baltijos valstybių Nepriklausomybę.

Tačiau laikai keičiasi. Ir pasaulis nebe tas, kaip prieš penkiasdešimt metų. Ir Velnias gerokai nusenęs ir sukriošęs. Nebepajėgdamas prasimaitinti, jis stovi Europos šalikelėje ir ištiesęs ranką nužemintu balsu kaulija išmaldos iš neseniai dar koneveiktų kapitalistų. Nebe taip darniai skalija ir apie Sėtono lovį susispietę ištikimi jo šunėkai. Jie bijo, kad dėl pernelyg garsaus lojimo negavęs išmaldos šeimininkas nenuvytų jų pačių nuo lovio. Juo labiau kad išvystyto socializmo tėvynėje alkanų šunų daug, o riebių kaulų vis mažėja.

Ūkinė suirutė ir ekonominis krachas artina neišvengiamą Sėtono imperijos galą. O priešmirtinės žvėries konvulsijos visada pavojingos aplinkiniams. Todėl naujametinis ginklų žvanginimas kelia nerimą ir grėsmę Lietuvos Nepriklausomybei. Tačiau IV sovietų deputatų suvažiavimas akivaizdžiai parodė, jog imperijos problemų negalima išspręsti ginklu. Dar daugiau. Ginkluotų soldafonų įsikišimas galutinai sunaikintų paskutinę galimybę gelbėti žlungančią šalį. Sovietų problemų nebegalima išspręsti vien imperijos jėgomis. Jau faktiškai prasidėjęs badas be Vakarų pagalbos dar šią žiemą gresia imperijai katastrofa. Tokia nenumaldoma plika realybė gerokai tramdo bravūriškai šūkaliojančių pulkininkų įžūlumą ir žlugdo jų kėslus.

Tai ypač išryškėjo po pastarojo oficialaus savųjų profsąjungų spiriamo JAV Valstybės departamento pareiškimo dėl provokacinių okupantų kariaunos veiksmų keliamos grėsmės Baltijos šalims ir sovietų atsakomybės už šiuos veiksmus.

Šį pareiškimą pralaiat parėmė Danijos užsienio reikalų ministras Europos Bendrijos šalių ministrų pasitarime, suabejojęs, ar tikslinga tęsti ekonominę pagalbą Sovietų Sąjungai totalitarizmo recidyvo Baltijos šalyse akivaizdoje.

Pasidarė aišku, kad nepastebimai įvesti svetimos kariaunos diktatūrą iš griūvančios imperijos besivaduojančiose Baltijos valstybėse netgi Irako įvykių fone nepavyks.

Imperijai, vis dar atkakliai nenorinčiai galutinai prarasti turtingų ir strategiškai patogių Baltijos provincijų, beliko vienintelis, gerai įvaldytas, dešimtmečiais teoriškai ir praktiškai čekistų tobulintas metodas — šliaužianti kontrrevoliucija nepriklausomų valstybių viduje. Šiam metodui įgyvendinti imperija turi galingą, patikimą, gerai funkcionuojantį mechanizmą, pritaikytą dirbti bet kokiomis, netgi labiausiai ekstremaliomis sąlygomis.

Tai kompartija ir KGB. Šios dvi pagrindinės, įvairiais padaliniais, filialais ir dukterinėmis organizacijomis apraizgytos struktūros, perpintos įvairiais sudėtingais, plika akimi nematomais kontrolės ir sąveikos ryšiais, jau nuo pat jų sukūrimo turi daug uždarų mafijos ar masonų ložės bruožų. Tai ir elitarinė, uždaro klano žmonių, vadinamosios nomenklatūros, valdžia, ir besąlygiškas paklusnumas aukščiau sėdinčiam, ir privalomas vienas kito rėmimas bei gelbėjimas bet kokiose situacijose, rusų taikliai pavadintas „krugovaja poruka", ir visiškas atsisakymas bet kokių žmogiškosios moralės principų, pripažįstant vienintelę aukščiausią partijos naudos ir gerovės moralę.

Šiose struktūrose žmonės vienijami ne idėjiniu, patriotiniu ar moraliniu pagrindu (nors tokio tariamo pagrindo regimybė įsakmiai afišuojama), bet išimtinai asmeninės karjeros ir egoistinės naudos tikslais. Tai tarsi krauju pasirašyta sutartis su Velniu, atiduodant pragarui savo sielą mainais už sotų ir prabangų gyvenimą. Be abejo, toks gyvenimas užtikrinamas anaiptol ne kiekvienam eiliniam partinės mašinos sraigteliui. Jis prieinamas tik aukščiausiai kastai — nomenklatūrai.

O patekti į nomenklatūros gretas galima tik per asmeninius ryšius arba uolią, įsiteikiančią tarnybą aukščiau sėdinčiam bosui. Šios nuasmenintos, nuolankumu ir pataikavimu pagrįstos struktūros yra paklusnus komunistinės imperijos įrankis.

Joms puikiai tarnauja gerai išplėtotas ir suderintas propagandos ir dezinformacijos aparatas — masinės informacijos priemonės, pseudomokslininiai institutai etc., kurių uždavinys žmonių sąmonėje velnią paversti angelu, niekšą — didvyriu, patriotą — morališkai degradavusiu tautos išdaviku, o visuotinį skurdą — gerove ir pertekliumi.

Savo laiku gili komunistinės sistemos krizė ir žlugimo perspektyva priverte sovietų lyderį M. Gorbačiovą imtis demokratinių pertvarkymų. Baltijos šalyse peraugusių į nacionalinį išsivaduojamąjį judėjimą, gavusį „dainuojančios revoliucijos" vardą. Sąjūdžiui tapus realia politine jėga, Lietuvos kompartija, nebepajėgdama kontroliuoti tautos judėjimo ir prieš artėjančius rinkimus siekdama pakelti žlugusį autoritetą patriotiniais šūkiais, formaliai atsiskyrė nuo savo kamieno — KPSS ir paskelbė strateginiu tikslu saikingą Lietuvos suverenitetą. Toks „maištingas" žingsnis sukėlė reakcingiausios ir labiausiai nusikaltusios Lietuvai partijos ir nomenklatūros dalies atskilimą. Lietuvoje atsirado dvi konkuruojančios kompartijos.

Reakcingoji kompartijos dalis, atvirai remiama okupacinės armijos ir KGB, pasisakė prieš

(NUKELTA į 2 PSL.)

NAUJAMETINĖS RAUDONOJO VELNIO GRIMASOS

(ATKELTA IŠ 1 PSL.)

Lietuvos nepriklausomybę ir tuo atribojo save nuo absoliučios Respublikos gyventojų daugumos. Imperijai ši nežymios tamsiausių gyventojų mažumos tepalaikoma pseudopartija tapo naudinga tik kaip provokacijų kurstytoja, siekiant išlaikyti nuolatinį įtempimą Nepriklausomybę paskelbusioje Respublikoje, ir kaip atvira penktoji kolona grubios karinės intervencijos atveju. Tačiau normalioje politinėje kovoje demokratijos sąlygomis ši kelianti visuotinį pasipiktinimą „partija" galėjo imperijos interesams daugiau pakenkti negu padėti.

Užtat žymiai naudingesnė imperijai tapo atsiskyrusioji nuo Maskvos kompartijos dalis, kuri nors ir pralaimėjo rinkimus į parlamentą, bet su mažomis išimtimis tvirtai išlaikė savo rankose vykdomąją valdžią — vyriausybę ir savivaldybes ir masinės informacijos priemones, sėkmingai kuriančias (ypač tamsesnėje, labiau užguitoje tautos dalyje) gerųjų komunistų — patriotų ir darbo žmonių gynėjų įvaizdį.

Siekdama visiškai atsiriboti nuo nešlovingos praeities ir tuo pačiu neprisiimti sau kaltės bei atgailos už organizacijos įvykdytus nusikaltimus, Lietuvos kompartija pateikė tautai naujametinę dovanėlę — ji atsisakė nepopuliaraus komunisto vardo ir tapo Lietuvos demokratine darbo partija. Tai yra organizacija, turinti antidemokratinę mafijos struktūrą ir principus, kurios aukščiausias tikslas — siauro valdančiojo rato — nomenklatūros gerovė staiga tapo demokratijos ir darbo žmonių interesų gyneja.

Be abejo, demokratija atveria kol kas tvirtai valdžios balne sėdinčiai lietuviškai nomenklatūrai praktiškai neaprėpiamas galimybes, kurių nebuvo, tupint po tvirtu ir kietu Kremliaus nomenklatūros sparnu. Ji leidžia išplaukti iš gana siauro ir griežtai reglamentuoto politinės valdžios rato į plačius tarptautinio biznio ir ekonominės galybės vandenis. O tam savo aukščiausiąjį tikslą šventai saugantys postkomunistiniai nomenklatūrininkai yra pasiruošę žymiai geriau už varganus mėgėjus — Gariūnų vaikinukus. Tam jie turi ir įvairiose pseudofirmose sukauptus „džiovintų" rublių milijonus, ir valiutines sąskaitas, ir per savo rankas plaukiančių prekių išteklius, kurių niekada nepamatys sunkiai Nepriklausomybės siekiantys Lietuvos žmonės. Pas juos yra ir savos kastos elitarinio solidarumo sistema, atverianti praktiškai visų reikalingų kabinetų duris.

O artimiausioje ateityje jie tikisi primesti parlamentui savo ūkinės ir ekonominės reformos modelį, kurio šerdį sudaro trys pagrindiniai punktai:

1. Pakelti (pradžioje dekreto keliu) pagrindinių prekių kainas, nesubalansavus socialinės apsaugos mechanizmų ir tuo praktiškai visiškai nuvertinti santaupas ir apiplėšti Lietuvos žmones;

2. Pakeisti visą likusių rublių masę (kuri praktiškai liks vien nomenklatūros seifuose) į litus;

3. Likus vieninteliu privataus finansinio kapitalo valdytoju, supirkti liūto dalį išparduodamo valstybės turto ir tuo pačiu įtvirtinti savo monopolines pozicijas ekonomikoje.

O tai jau reiškia ilgą kaip šimtmečiai postraudonųjų bosų klestėjimą išgrobstyto nuskurdintos Nepriklausomos Lietuvos nacionalinio turto sąskaita.

Šiam tikslui pasiekti nomenklatūra pasiryžusi viskam — tokia jau jos žvėriška, antihumaniška prigimtis.

Ir kuo daugiau demokratijos, t. y., atsiprašau, nevarkos, tuo šauniau jaučiasi nomenklatūra. Nes juk netvarka yra taip pat valdoma gerai organizuotų žmonių. Ypač jeigu šie žmonės nori sugauti drumstuose ūkinės suirutės vandenyse kuo daugiau riebių žuvų.

Na, o kad nomenklatūros planas sėkmingai vykdomas, turėjome progos įsitikinti Trijų Karalių proga išgirdę per televiziją apie Vyriausybės paruoštą dovanėlę darbo žmonėms — pradinį būtiniausių prekių kainų pakėlimą, nustebinusį savo netikėtumu ir mastu net jau gana pripratusį prie nomenklatūros triukų parlamentą.

O skubėti juk reikėjo! Dar būtų sugalvojęs koks Kazimieras Uoka ar kitas, aiškiai ne nomenklatūrinėse rogėse sėdintis sumaišyti visas taip gražiai ir paslaptingai sudėstytas kortas. Matematika juk paprasta! Ant kainų skirtumo (ypač tokio!) laikosi visas prekybos rūmas. O kada pigių ir brangių prekių kiekį žino tik savi, tai saviems šis tas ir nubyra. Įdomu, kas suskaičiuos, kiek naujų milijonierių Lietuvoje pagimdė šis šventinis Vyriausybės siurprizas.

Niekas neabejojo, kad kainos kils, kad tai neišvengiama žlungančios postkomunistinės ekonomikos pasekmė. Ir lietuvių tauta buvo pasiruošusi kantriai ir pasiaukojančiai priimti šį smūgį. Tačiau yra absoliučiai būtina, kad apie šias priemones iš anksto žinotų ir jas apsvarstytų visa tauta. Ne tik žinotų, bet ir būtų tvirtai įsitikinusi jų būtinumu ir tuo, kad prie šios tautos nelaimės nesišildys savo nešvarių rankų tos kastos atstovai, kuri atvedė Lietuvą į šią ekonominę bėdą.

Vieno paprasto žmogaus žodžiuose slypi gili tautos išmintis: „Jeigu komunistai apiplėšė kraštą, sugriovė mūsų ūkį ir sužlugdė ekonomiką, tai kodėl mes dar iki šiol tikime, jog jie atstatys Lietuvą? Argi gali žmogus, mokantis tik grobti ir griauti, ką nors pastatyti?"

Matyt, žmonės jau pavargo nuo komunistų, kokiais demokratų ir darbiečių vardais jie besidangstytų. Ar ne laikas palikti jiems savo šiltas nutupėtas laktas prie valdžios lesyklos ir imtis kuklesnio, bet naudingesnio Lietuvai darbo? Darbo, kuris jiems leistų atpirkti bent dalį savo sunkių kalčių prieš tautą. Kalčių už partiją, kurios vietą kaltinamųjų suole jau seniai nustatė istorijos teismas.

O vadovauti Nepriklausomos Lietuvos valstybei ir jos ūkio bei ekonomikos atstatymui atsiras pasiaukojusių žmonių ir anaiptol ne iš nomenklatūros tarpo. Ateitis priklauso Tautai ir Laisvei, o ne uždarai komunistinei kastai, rezgančiai naujo ekonominio Tautos pavergimo planus.

Jurgis OKSAS

TRIJŲ KARALIŲ DIENĄ

Daug kas iš praeities pamiršta, bet ši diena ir šiandien likusi atmintyje. Tai buvo pirmosios kautynės Igliaukos (Marijampolės raj.) palaitėse (durpyne). Tai įvyko 1947 m. sausio 6 d. Turėjau dešimtšūvę, tai neblogas ginklas lauko kautynėse, bet nebuvau iš jos nė karto šoęs. Dar prieš karą namuose saudžiau varnas ant sėjimų, bet kad gyvenime teks šaudyti į žmones, niekada nepagalvojau.

Sausio 5—6 d. naktį aš, būrio vadas Robinzonas (Vincas Kučinskas), Erelis (Juozas Brajera), Karvelis (Gustaitis nuo Leipalingio), Klajūnas, Vytis ir Vampyras (Antanas Kučinskas) užėjome pas netoli nuo palaičių gyvenantį eigulį Mieldažį. Mūsų nelaimei, nežinojome, kad jis neseniai buvo padaręs didelį nusikaltimą. Kažkur buvęs vestuvėse. Grįždamas nužudęs savo viršininką. Buvo suimtas, tačiau tuojau paleistas. Aišku, pasižadėjo jiems dirbti.

Iš Mieldažio išėjome dar naktį. Praėję pro nedideles trobeles palių pakrašty, stengdamiesi eiti viena pėda, nes buvo nemažai sniego, pasukome į pales. Paėję toliau nuo krašto, sustojome. Čia turėjo ateiti Skroblas (Antanas Komičaitis) su keliais vyrais ir vykdyti kažkokią užduotį. Prašvito, bet Skroblo vis nėra. Apie 10—11 val. išgirdome kažką einant. Pasirodė žmogus, paklaustas parolio, atsakė — savi, antrą kartą taip pat. Trečią kartą paklausėme ugnimi, ir prasidėjo kita kalba. Buvo aišku, kad be pranešimo jis čia neatėjo, o jei ėjo, tai su didesnėmis negu mūsų jėgomis. Reikėjo skubiai trauktis tolyn. Praėję tankumyną, atsiradome kupstuotame, be medžių plote. Iki kitų medžių buvo gal daugiau kaip 0,5 km. Reikėjo kuo greičiau pasiekti mišką, bet Erelis ir Karvelis buvo šlubi ir negalėjo greitai trauktis. Netrukus pasirodė ir priešas. Jie stalga nepuolė, nes mūsų ugnis juos prilaikė, tik skirstėsi plačiau, norėdami mus apsupti. Robinzonas davė komandą skirtis ir laikyti sparnus. Aš, Robinzonas ir Erelis pasidavėme į dešinį sparną, o kiti keturi į kairį. Jokios baimės nebuvo, jaučiausi kaip dirbdamas paprastą darbą. Traukiantis reikėjo skubėti sudėti šovinius į apkabą, o atsisukęs į juos, išleisti netrukdavau, nes dešimtšūvė buvo perdirbta — šaudė kaip automatas. Erelis turėjo paprastą šautuvą ir šovinių daug nesinešiojo. Sakydavo — „aš Dievui į langus nešaudau, su viena apkaba galima nušauti penkis". Jis liepė ir man šaudyti taikliau. Taip besidarbuodami priėjome mišką. Už pirmų medžių sustojome. Priešas gulėjo lygumoje. „Robinzonai, pažiūrėk, rupūžės peršovė man ausį", — „nieko, Juozeli, menkniekis, gerai, kad nepaėmė 10 cm į dešinę..." Erelis dabar visiškai pasimetė. Čia laikytis pavojinga. Pirmas Robinzonas, paskui Erelis traukiamės tolyn. Staiga automato serija iš dešinės ir iš arti. Nuo medžių tiško žievės. Erelis krito man po kojų. Prabėgę į šoną, vėl atsidūrėme pelkėje, tik dabar krantas buvo daug toliau. Tuoj pat sprogo granata. Matyt, jis dar turėjo jėgų, o rankinės granatos kamštis nestipriai laikėsi, nes buvo degtukų pakyliuotas, o gal specialiai jis taip buvo padaręs.

Mudviem reikėjo pasiekti kitą krantą. O kas pamiškėj buvo? Savijauta buvo blogesnė negu šaudantis. Reikėjo tikėtis vėl pasalų. Staiga iš kairės pamačiau du gulinčius kareivius, jie vilkėjo baltais kailiniais ir lyg taisėsi šauti. Aišku, jie mus pastebėjo jau auksčiau. Paspartinome žingsnį, bet nebėgome. Atstumas buvo neblogas ir automatui. Sulig kiekvienu žingsniu laukėme, bet šūvių nebuvo. Kodėl nešovė? Gal pabijojo? Kai jau buvome netoli miško, iššovė gal du kartus, bet „bitutės" pro mus neskrido — vadinasi, šaudė ne į mus. Pamiškėje pasalų nebuvo. O toliau? Paėjus toliau, mus nudžiugino stirnjukė. Ji pakilo ir atidžiai žvelgė į mus. Gal suprato, kad mes daugiau bijojome už ją. Supratome, kad čia žmogaus nėra. Priėję tankesnį mišką, sustojome po išvirtusia egle. Čia nutarėme laukti vakaro. Spaudė šaltukas, o buvome šlapi nuo prakaito. Galėjome ir peršalti. Pasimeldėme už Juozelio sielą. Sulaukę vakaro, pasitvarkę ginklus, atsargiai išėjome į palaukę. Užsukę į vieną sodybą, sužinoję padėtį, išėjome toliau.

Kitame skyriuje žuvo Vampyras. Jo žuvimo aplinkybės neaiškios. Vyrai sakė, kad jis buvo sužeistas ir, užėjęs ant pasalos, žuvo. Žmogus, žuvusius vežęs į Prienus, pasakojo, kad vieno buvusi sužalota burna ir galva, kitas buvo apsivilkęs rausvu lietpalčiu. Vežęs ir rusą leitenantą, kuriam buvo nutrauktos kojos. Šiose kautynėse dalyvavo „Tauro" apygardos, „Geležinio vilko" rinktinės „Apynio" kuopos antrojo Robinzono būrio partizanai.

Juozas JŪKAITIS

Nuotraukoje: „Geležinio vilko" rinktinės partizanai, 1948 m.

Kaip žuvo Spirakių ir Dragonių kaimo vyrai

1945 metų kovo 27 dieną Eimuliškio ir Ažagų miškus apsupo Vietrovo divizijos kariuomenė. Krėtė aplinkinius miškus. Eimuliškio ir Ažagų miškuose vyko didžiulės kautynės. Iš visų aplinkinių miškų susijungė apie tris šimtus partizanų. Kiek buvo kariuomenės, tai vienas Dievas žino, — pasakoja vietiniai žmonės. Kautynėse žuvo apie 72 partizanus. Pasibaigus kautynėms, iš aplinkinių žmonių buvo pavarytos pastotės su arkliais ir be arklių. Kurie be arklių, tiems buvo liepta iškasti Dragonių kaimo kapinėse dvi tranšėjas per visą kapinių plotį. Ten buvo vežami lavonai ir metami (1945 m. gatvėse ir miestų aikštėse dar negulėdė). Daug iš tų 72 buvo savųjų pavogti ir slapta palaidoti į savo šeimos kapus. Vietiniai gyventojai pasakoja, kaip iš kapinaičių sunkėsi kraujas ir sruveno per keliuką į griovį, mat kapinaitės buvo ant kalniuko.

Pasakoja buvusi Vorkutos lagerio kalinė Marytė Tutinaitė-Pundienė, gyv. Panevėžyje, Montvilos 6. Jos brolis Tutinas Jonas, vengdamas kariuomenės, buvo išėjęs pas partizanus. Sako, — „taip neramu širdyje". Ir ji nubėgusi ieškoti savo brolio. Surado pagal žmonių, vežusių lavonus, nupasakojimą. Buvo priguldyta gal 30 lavonų, tarp jų ir brolis. Parbėgusi pasakė tėvams ir artimiesiems, jie slapta parsivežė ir palaidojo Spirakių kapinėse. Dabar ten pastatytas paminklas.

Pasakoja Panevėžio gyventojas Ksaveras Blynas, gyv. Panevėžyje, Smilytnės 97—2. Jo brolis, tik ką įšventintas kunigu, taip pat žuvo tose kautynėse. Kaip pasakoja Ksaveras, jis jau buvo ištrūkęs iš apsupties žiedo, bet grįžo į kautynes ir žuvo.

Po keleto dienu Panevėžio skrebai pradėjo ieškoti ir klausinėti, kas pavogė lavonus, bet niekas neišdavė. Dragonių kapinaitėse kažkas pastatė medinį kryžių ir per Vėlines uždegdavo žvakutes. Kai medinis kryžius supuvo, pastatė metalinį, kuris stovi ir dabar. Šalia kažkas pastatė akmeninį paminklą, tik be užrašo. Paminklas buvo prižiūrimas, nors saugumo darbuotojai sekdavo ir tardydavo aplinkinius gyventojus, klausinėjo, kas tai daro. Vietoj supuvusio kryžiaus jam pastatytas kitas — medinis kryžius. Kapas vertas dėmesio, reikėtų išaiškinti visų palaidotųjų pavardes.

Rugpjūčio 26 d. Dragonių kapinėse pašventintas paminklas žuvusiems partizanams.

Antanas ŠIMĖNAS

RASEINIŲ KALĖJIMO PASLAPTIS

1940—1941 m. sovietų kalėjimai Lietuvoje buvo kimšte prikimšti mokytojų, kunigų, studentų, mokslininkų, tarnautojų. Taip buvo ir Raseinių kalėjime.

„Sugyvulėję sadistai nukankino daug politinių kalinių, kurių tikslus skaičius dar nežinomas. Nukankinti naktį slaptai nuo kitų kalėjimo tarnautojų bei prižiūrėtojų, buvo laidojami kalėjimo kieme (...). Jau surasti lavonai ūkininko Gudžiūno, buvusio žemės ūkio ministerijos valdininko Stabinsko ir jaunuolio Aksamitausko." (Lietuvių archyvas, t. 1, p. 80, Kaunas, 1942).

Iš Raseinių kalėjimo politinius kalinius išvežė jau pirmąją karo dieną. Nė vienas iš jų, net karui pasibaigus, negrįžo, neatsirado, neatsiliepė... Raseinių kalėjimą iki šiol gaubia paslaptis. Niekas nieko nežino arba žino ir tyli.

Apmaudu, bet ir šiandien nežinome, kiek buvo sukišta į Raseinių kalėjimą. Nežinome pavardžių, vardų, nė iš kur jie. Nežinomi ir kapai...

Išaiškinti jų asmenybes, įamžinti atminimą — mūsų šventa pareiga. Todėl prašome: visa, ką žinote, prisimenate, esate girdėję apie Raseinių kalėjimą, praneškite „Tremtinio" redakcijai.

Feliksas TIŠKUS

TREMTIS SIBIRE IR SAVOJE ŽEMĖJE

Daug mūsų artimųjų nesulaukė sugrįžtant savo vaikų, tėvų, brolių ir seserų. Daug jų liko amžino įšalo žemėje.

Bet ir grįžę į Lietuvą nebuvome sutikti išskėstomis rankomis, mums čia vietos neliko. Dalis tremtinių grįžo atgal į savo tremties vietas, kiti, negailestingai stumdomi iš vienos vietos į kitą, šiaip taip prisiglaudė, gavo šiokį tokį darbą. Buvome tremtiniai ir savoje žemėje. Kiek atimta sveikatos, kiek patirta pažeminimų ir baimės! „Grįžome pas savus į Tėvynę, o savieji nepriėmė", — kaip sakoma šv. Rašte.

Beveik po dešimties metų, atlikęs bausmę Dudinkos, Ilajerkeno, Norilsko lageriuose, pradėjau kelionę į tremtį. Žinojau, kad į Lietuvą neleis, tai norėjau patekti kur nors į geresnę vietą tame pačiame Krasnojarsko krašte.

Su keliais draugais traukiniu iš Norilsko buvome išvežti į Dudinkos persiunčiamąjį punktą. Ten išbuvau beveik mėnesį be darbo, be pinigų, be ryšio. Paskui buvome laivu nugabenti į pietus Jenisejaus upe į Turuchanską. Po savaitės žmones išskirstė į kolūkius, į statybas, į žuvies perdirbimo įmonę.

Šiame rajono mieste radome daug tremtinių iš 1941—1948 metų vežimo. Tai estų, latvių, ukrainiečių ir kitų tautybių žmonės.

Gamta čia nuostabi, aplinkui miškai, daug uogų, grybų, žvėrelių ir paukščių. Žemės derlingos, viskas auga kaip Lietuvoje. Tik žiemą šalčiai iki — 30—40°.

Turuchanskas turi savo aerodromą, o Jenisejaus upę tris mėnesius kursuoja laivai. Čia noste tremtinės parduodavo uogas, grybus. Vis uždarbis. O vasarą nebuvo tiek uodų ir „moškos", kaip Norilske, Dudinkoje ar Igarkoje.

Tačiau čia ilgiau man neteko pasilikti. Vieną gražią dieną mane su Viktoru Pūkiu komendantas kateriu išvežė Tunguskos upe į kitą trėmimo vietą. Kelionė prieš vandenį truko maždaug 15—16 val. Išlipome į krantą taigoje, jau buvo tamsu.

Apgyvendino mus abu sename barake. Blakių baisi daugybė. Naktimis tiesiog negalėdavome miegoti. Čia dirbome įvairiausius darbus, iškraudavome atplaukiančias baržas su maisto produktais, daržovėmis. Eidavome šienauti. Miškuose buvo daug grybų, uogų, o Tunguskos upėje daug žuvies, jos prisigaudydavome tiesiog rankomis. Mums pinigų niekas nemokėjo, dirbome už maistą. Krautuvėje gaudavome rūkalų, cukraus, duonos, kruopų ir margarino. Darbo knygelių ir pasų neturėjome. Buvo tik keli geologijos viršininkai. Mūsų gyvenvietėje buvo apie 100 žmonių, turėjome 10 jojamų arklių. Gyvenamoji vieta vadinosi poeskovaja geologičeskaja partija. Su pasauliu jokių ryšių neturėdavome, kol pasirodydavo pirmieji laivai, t. y. birželio mėn. pabaigoje. Taip miškuose ir gyvenome „Dievo užmiršti ir žmonių išsižadėti". Lokiai ateidavo pažvejoti prie pat mūsų namų. Geologijos stotis turėjo mažą elektrinę ir radiobaterinę stotį. Tai ir visa technika.

Vietiniai gyventojai tungusai ir nencai statydavo žvėrims gaudyti spąstus, vertėsi medžiokle ir žvejyba. Jie vengė mūsų ir labai retas kuris mokėjo rusų kalbą.

Upė užšaldavo, laivai be pavasario neatplaukdavo, o lėktuvai neatskrisdavo. Rudenį paskutiniu laivu išvykdavo ir geologai inžinieriai į Irkutską, Krasnojarską arba į Maskvą. Likdavome visai vieni. Paskutiniu laiku toje stotyje maliau akmenis, buvau laborantas, o mano tautietis dirbo staliumi.

Sugedo mūsų vadinamoji radija, visai nutrūko ryšys, o maistas ėjo prie pabaigos. Sumanėme bėgti.

Pasisamdę vietinį tungusą, žiemą mes, apie 40 žmonių, taiga patraukėme į Turuchanską. Per miškus keliavome apie savaitę laiko, šaltis 30—40 laipsnių. Kelionėje sušalo 3 tremtiniai ir 1 laisvas žmogus, buvęs kariuomenėje ryšininku (23 metų). Sunku buvo visa tai matyti, nes pagalbos jokios nebuvo. Naktimis sukurdavome iš maumedžių didelius laužus, kad galėtume bent šiek tiek pailsėti ir eiti toliau. Sunku aprašyti, kokia tai buvo kelionė — sniego didžiausios pusnys, šaltis nežmoniškas, o mes be slidžių kapstyte kapstomės žingsnis po žingsnio.

Pagaliau per didelį vargą pasiekiame Turuchanską. Prisistatome komendantui. O šis mus sutiko baisiausiais keiksmažodžiais, grasino, kad nuteis už „pabėgimą".

Dar būdamas Norilske, pradėjau sirgti hipertonija — turėjau padidintą kraujo spaudimą, todėl prašiau komendantą, kad mane paliktų šiame rajone arba leistų važiuoti į Lietuvą. Neleido nei to, nei to, liepė pasirinkti Šiaurę, Dudinką arba Igarką.

Pasirinkau Igarką, nes žinojau, kad ten yra daug lietuvių. Po kelių dienų sulaukiau transportinio lėktuvo ir vėl patekau į Užpoliarės naktį, ten tiek mažai saulės. Prisistačiau į komendantūrą, kurioje kas mėnesį reikėjo registruotis. Pasirašiau, kad daugiau niekur nebėgsiu... Mano draugas V. Pūkys pateko į Dudinką.

Tremtiniai padėjo įsidarbinti elektros stotyje šaltkalviu. Ten išdirbau iki 1956 08 20 d. Paskui gavome pasus, tada abu su žmona išvažiavome į Irkutsko raj. pas jos tėvus ir brolį, į Tulūną. Čia pagyvenę keletą savaičių, pagaliau patraukėme į Lietuvą.

Tulūno miestas, jo gyvenamieji namai ir miškai — baisus blakynas. Turguose galima buvo nusipirkti mėsos, saulėgrąžų, svogūnų, bulvių, pieno ir kt. Čia, pietuose, buvo labai karšta, visur siautė ligų epidemijos, mirdavo daug vietinių gyventojų ir tremtinių.

Kiek keliavau po „plačiąją tėvynę", jau būdamas laisvas, visur mačiau lagerius, tremtinius, skurdą ir kapines, kurių šiandien mažai beliko. Tarybinė valdžia stengiasi užmaskuoti ir užstatyti gamyklomis ir miestais tas vietas, kur gyveno tremtiniai ir kaliniai. Turbūt bijodami, kad kaliniai neatsikeltų ir nenuverstų Kremliaus valdžios, išniekintus kūnus išmesdavo laukiniams žvėrims. Kaliniai savo kapinių šiaurėje neturėjo, o tremtinių kapinės kai kuriose šiaurės vietose visai išnyko.

Daug mūsų tremtinių taip ir nesuprato, už ką juos vežė. Nesuprato, kaip galima be kaltės iš žmogaus viską atimti, atplėšti nuo tėvynės ir išvežti į tokius tolius.

Mums padėjo išlikti tikėjimas. Dievu pradėjo tikėti ir tie, kurie anksčiau netikėjo. Visi turėjome viltį, kad Lietuvos žemelėje galėsime bent numirti. Bet į Lietuvą grįžę su paženklintu pasu, buvome be teisės, nepatikimi ir laikomi „liaudies priešais". Šiaip taip per pažįstamus prisiregistravome. Įsidarbinau tik po devynių mėnesių klajonių. Taip mus tremtinius ir politinius kalinius priėmė išsvajota ir numylėta mūsų tėvynė Lietuva!

Stalinistai stengėsi paslėpti pėdsakus, ištrinti viską iš mūsų tautos atminties, bet to padaryti jiems nepavyko. Mūsų atmintis gyva, kol gyva tauta. O visos pasaulio knygos nesutalpins mūsų ištremties skausmo, skurdo, kančių ir liūdesio. Tokių žmonių buvo šimtai tūkstančių.

Mes praradome savo jaunystę, sveikatą, laisvę, tėviškę ir tėvynę, o dabar ateina mirtis... Savoje numylėtoje Lietuvos žemelėje.

A. KUNKULIS

Prabyla praeitis

Netoli Jonavos geležinkelio stoties, tylioje Neringos gatvėje, medžių paunksmėje, stovi mažas namelis. Jame jau daugiau kaip dvidešimt metų gyvena buvusio rezistencijos dalyvio Guberto Čeponio šeima.

Metai ir pergyvenimai uždėjo savo antspaudą, pablogėjo jo sveikata, bet neužgesino troškimo matyti Lietuvą laisvą ir laimingą. Lietuvą tokią, dėl kurios buvęs partizanas Keršlas (partizanavęs Ignalinos rajone) nepagailėjo nei jaunystės, nei sveikatos.

Gubertas mielai pasakoja savo prisiminimus, mintimis vėl persikeldamas į tuos baisius laikus, kai išėjo iš gimtų namų vardan teisybės ir laisvės.

„Sūnau, niekur ir niekada neužmiršk, kad esi lietuvis", — jį išlydėdamas pasakė tėvas. Tų žodžių sūnus neužmiršo. Ir kai 1946 m. lapkričio mėn. mūšyje sunkiai sužeistą suėmė enkavedistai, tardomas, kankinamas neišdavė draugų, ištvėrė.

Kalinio kelią pradėjo Švenčionėliuose, iš ten jį išvežė į Vilniaus Lukiškio kalėjimą. Prisimena kamerą Nr. 4. Jon įmestas, rado vos gyvus du senukus, kurie pasakė: „Vaike, tu čia jau 24-tas, tų čia buvusių 23-jų jau nėra gyvųjų tarpe". Sunkios tai buvo dienos. Sužeista koja, blakės, nešvara, blogas maistas pakirto sveikatą. Tik gydytojos dėka, kuri pati buvo kalinė ir kiek galėdama padėjo, po trupučiuką atsistojo ant kojų. Nuteisė jį 15-kai metų katorgos.

Beveik po metų drauge su kitais politiniais kaliniais jį išvarė į Vilniaus persiuntimo kalėjimą (Pirties g.). Sausakimšai prikimštoje kameroje — politiniai kaliniai, lietuviai. Vieni gulėjo ant žemės, kiti — silpnesni — po narais, nes pačias geriausias vietas naruose užėmė kriminaliniai rusai. Jie buvo kameros „viešpatys" — atimdavo iš politinių maistą, geresnius drabužius, mušdavo. Ir sutarė politkaliniai nuversti kameros „valdžią": užstojo durų „akutę" ir kaip reikiant pamokė kriminalinius, nugrūsdami dabar jau juos po narais.

Praėjus daugeliui metų, sunku prisiminti pavardes tų, su kuriais kartu pradėjo eiti kalinio kelią. Atmintyje liko Težerskis iš Panevėžio, Gudonis nuo Švenčionėlių.

Iš Vilniaus etapu išvežė į Oršos persiuntimo kalėjimą. Ten nuogai išrengė, nuskuto, „leido" pasipraustl pirtyje šaltu kaip ledas vandeniu. Kamera vėl pilna pusnuogių kalinių, iš kurių kriminaliniai, atėmę drabužius, atiduodavo juos prižiūrėtojams, už tai gaudami samagono.

Likimas lėmė ten sutikti žmogų, kurį Gubertas mini su ašaromis akyse visą gyvenimą. Tai vyskupas Matulionis. Iš jo kriminaliniai buvo atėmę ne tik batus, drabužius, bet ir vyskupo kryžių ir brevijorių, iš kurio melsdavosi. Vyskupas buvo jų žiauriai sumuštas, visas jo kūnas nusėtas mėlynėmis.

Kameroje kilo maištas. Laimėjo politiniai kaliniai, priversdami pirmiausia grąžinti iš vyskupo atimtus daiktus bei dalį rūbų.

Kitą dieną vyskupą Matulionį, žaizdotą, nusilpusį, su aukšta temperatūra išnešė į izoliatorių. Po dienos ten pat pateko ir Gubertas. Visą savaitę išbuvo kartu. Prisimena, kiek kentėjo vyskupas, sirgdamas plaučių uždegimu, matė jo kantrybę ir ištvermę. Prieš išsiskiriant vyskupas išklausė jo išpažinties, palaimino. Daugiau vyskupo nematė. Ir nors nuo to laiko praėjo daug metų, neužmiršo jo žodžių. Kur vyskupą išvežė, kas su juo atsitiko, nežino.

Sunkūs ir skaudūs tie baisios praeities prisiminimai. Norėtųsi, kaip sako pats Gubertas, kad jie nenueitų užmarštin.

Laima PUŠINSKIENĖ

„Dėdės" manęs klausinėjo

Augau Rokiškio raj., Obelių apyl., Vaičėnuose, pas savo senelį Juozą Druckų. Būdamas beveik aštuonerių metų, užkliuvau „valdžios vyrams".

Vieną 1949 m. birželio rytą, seneliui beskerdžiant kiaulę, užėjo būrelis enkavedistų. Radę šviežienos, puolė šeimininkauti. Kiek patiko, prisikrovė į puodą ir užkaitė. Keli drybsojo pievelėje, kiti — užsipuolė senelį, kam gyvulį papjovė vasarą — ar tik ne miškiniams.

— Jokia čia skerdiena, — sako senelis, — raudonlige sirgo, tai pribaigiau.

Patikėjo, nės paliko beverdančią ir iškeliavo. Tik spėjome atsidusti, ir užėjo kiti, apie 12 enkavedistų. Bailiai bespoksantį stvėrė mane ir, nusivarę prie patvartės šiaudų, ėmė klausinėti: ar miškiniai užeina, kada mačiau juos. Neturėdamas ką pasakyti, tylėjau. Enkavedistai grasino, kad muš. Atbėgo išsigandusi mama, bet neišgelbėjo. Mane šiek tiek pakamantinėję, liepė eiti į mišką. Atsivarė į Ratuokliškio tankumyną ir paliko, prisakę sėdėti. Bijojau ir laukiau. Jie grįžo negreitai. Buvo dar labiau įtūžę ir grasino, kad nušaus, jeigu tylėsiu. Nusipjovė lazdyną ir pradėjo tvoti. Tik iš pradžių man labai skaudėjo, paskui viskas aptemo. Laukiau, kad tik greičiau užmuštų, nes likti gyvas nesitikėjau. Supratę, kad niekaip su manimi nesusikalbės, liepė apie kvotą tylėti ir — „marš" į Aleksandrovėlę, 7 km. Ėjome pėsti, tiksliau, mane, 8 metų „pabaisą" varėsi 8 ginkluoti vyrai.

Jokiame miestelyje dar nebuvau buvęs, bet šitaip atkeliauti į Aleksandrovėlę buvo tikra kančia. Nuvarė į NKVD būstinę.

Ten pasitiko malonesnis vyriškis. „Šitas „dėdė" gal nemuš" — turėjau vilčių. Ir nemušė. Paklausinėjo, ar nežinau miškinių, atsakiau, kad ne, ir nutilo. Vėliau paklausė, ar manęs niekas nemušė, nors aiškiai matė, kaip aš „išmargintas". Pasakiau teisybę. Tada liepė parodyti, kas mano kaltininkai. Parodžiau, bet tuo viskas ir baigėsi. Liepę nieko nesipasakoti, paleido namo.

Buvo vakaras. Su tamsa bėgte parbėgau. Namuose verkė mama, kad manęs vis nėra, kad senelis suimtas. Paguldė, bet man skaudėjo visą kūną. Ir dar blogiau. Pamačiusi, kad šlapinuosi kraujais, mama nuvežė mane į Rokiškio ligoninę. Vienas gydytojas apžiūrėjęs pasišaukė daugiau. Dar sykį apžiūrėjo ir liepė abiems nueiti pas prokurorą.

Ir dabar pažinčiau tą raudonų plytų namą su daug vilčių teikusiu prokuroro kabinetu. Prokuroras, apžiūrėjęs, kaip žiauriai esu sumuštas, nukėlė telefono ragelį, susuko numerį, ir su kažkuo pasikalbėjęs, liepė mums grįžti namo. Jis garantavo, kad senelis tuoj pat bus paleistas.

Tik po savaitės iš Aleksandrovėlės NKVD būstinės parėjo senelis — be šešių dantų, sudaužytas, išnarintais pirštais.

Niekas mūsų neapgynė, nesiėmė gydyti. Mama išslaugė. Išaugau, bet sveikata buvo atimta. Esu III gr. invalidas, gaunu 19 rb. pensiją. Laukiu ne malonių, o sovietų valdžios kracho. Nežinau, kokie mano ir senelio kankintojų likimai, būtų įdomu per „Tremtinio" laikraštį išgirsti daugiau atsiminimų apie mūsų apylinkių praeitį.

1989 m.

Petras DRUČKUS
Rokiškio raj.

Ir skamba tėviškės daina

Plungės krašto buvusių politinių kalinių ir tremtinių vokaliniam ansambliui dar tik dveji metai, tačiau jis ne tik daug repetuoja, bet ir koncertuoja. Kas vienija šį nuostabų žmonių būrelį? Manyčiau, kad vadovės Agnės Lizdenytės kūrybinė ugnelė.

Kiekvieno jų praeitis vis kitaip skaudi: Vasylienę išvežė iš Plungės gimnazijos, išvedė iš istorijos egzamino... Staselė Kazragytė tebuvusi dešimties dienų; Stanislava Miškienė — trylikos metų. Mamai mirus, liko varge su šešiais broliais ir sesutėmis: Giniūnienės tėvas nukankintas Rainių miškelyje...

Kiekvieno jų gyvenimai raudonųjų okupantų sadizmu paženklinti, tačiau jie dvasiškai nugalėję. Tad ir skamba žodis, liejasi melodija tarsi iš vienų lūpų, vienos širdies. Tėvynė — to žodžio amžinoji versmė.

Danguolė AŽANECKIENE

ATSILIEPKITE! ATSILIEPKITE!

Kazys BANDŽIUS, Vinco, g. 1909 m., majoras, partizanas, slapyvardis Pakarklis. 1945 m. gruodžio pabaigoje ar 1946 m. pradžioje žuvo Zaliojoje girioje. Buvo pagulaytas Panevėžio bažnyčios šventoriuje. Užkasimo vietą norėtų sužinoti Daina KAZLAUSKIENĖ, Kaunas, Tvirtovės al. 24—22, tel. 73 37 38.

Petras BELECKAS, Kazimiero, g. 1925 m. Telšių apskr., Tryklių valsč., Ubiškės km. Žuvo 1947 m. rudenį. P. Belecko ir kito nežinomojo lavonai gulėjo Tryklių miestelyje. Užkasimo vietos ieško Bronė BELECKAITĖ, Kaunas, Siaurės pr. 1—27, tel. 25 89 39.

Jonas GAIDELIONIS, Alfonso, g. 1921 ar 1922 m., Pasvalio raj., Krinčino m. 1941 m. Ličiūnų km. buvo iškelta tautinė vėliava. J. Gaidelionį sulaikė ginkluoti vyrai, prašydami nuvesti į Ličiūnų kaimą. Buvo uždarytas Biržuose. Milicijos skyriuje priimdavo maistą, drabužius. Po kelių mėnesių pasakė, kad sušaudytas. Kur užkastas, kas įskundė, sušaudė? Žinių laukia Pranė GAIDELIONYTĖ-BANIULIENĖ, Panevėžys, Lakštingalų 7, tel. 3 66 60.

Ona Irena ČIBIRKIENĖ, Jono, g. 1889 m., Vytautas ČIBIRKA, Andrejaus, g. 1931 m., išvežti 1945 m. rugpjūčio mėn. iš Marijampolės raj., Trakiškių km. į Permės srt., Jusvinsko raj. Laiškus iš Lietuvos giminės rašė adresu: Komijos ATSR, Molotovo str., Timinski selsovet, Tukačiovo km. Palaidojimo vietos ieško Lena PAŠKEVIČIENĖ, Kaunas, Pramonės pr. 32—4, tel. 71 76 61.

Vincas DIRSĖ, Jokūbo, g. 1897 m. Varėnos raj., Sokonių km. Suimtas 1944 21, mirė 1945 03 15 Vitebsko persiuntimo kalėjime. Kartu kalėjusių, ką nors apie jį žinančių ieško duktė Danutė BAGDONAVIČIENĖ, Kaunas, Lampėdžiai, Vytauto 8, tel. 26 17 10.

Jonas MARTYNAITIS, Aleksandro, g. 1901 m. Gyveno Marijampolėje, notaro sekretorius. Ištremtas su šeima 1941 06 14. Birželio 15 d. nuo šeimos atskirtas. Kalėjo Krasnojarsko srt., Rešotų ar N. Nigašsko lag. Žinančių ką nors apie jo likimą ieško Gintas MARTYNAITIS, Vilnius, Minties 54—109, tel. 73 90 83.

Telesforas BRAZDEIKIS, Bronius KASILIŪNAS, Pranas KORIZNA, Antanas GRICIUS, Antanas BAGDONAVIČIUS, Vytautas GARUNKŠTIS, Eugenijus PETROVAS, Jonas JAKIMAVIČIUS, Petras BEKERIS, Balys BARINAS, Pranas LECHAVIČIUS kalėjo Kolymoje, Suksukane. Jūsų ieško Leonas ČERŠKUS, Kaunas, Partizanų 208a—9, tel. 77 24 96.

Valteris PUPKULIS kalėjo Vorkutos, Mordovijos lag. Jo ieško Jonas OŽERAITIS, 235720 Palanga, Saulėtekio 22—10.

Juozas ČEIKA, Mykolo, g. 1926 m. Rokiškio apskr., Skapiškio valsč., Vėžėlių km. 1949 m. ištremtas į Irkutsko srt. ir ten nuteistas. Gauti laiškai šiais adresais: Irkutskas ZLK p/d 65 1/1, Irkutskas 16 p/d 13. Mirė 1952 m. Daugiau žinių laukia Antanas ČEIKA, 233026 Kaunas, Vėtrungės 12—45, tel. 25 28 07.

Marytė BILIŪTĖ kalėjo Irkutsko srt., Usardos lag., 1956 m. Taišeto raj., Novačiunkos lag. Jos ieško Barbora ARMONIENĖ iš JAV. Rašykite adresu: 232051 Vilnius, Minties 2—8, tel. 73 77 11, Juzefai VAIČEKONYTEI.

Petras TARULIS, Petro, g. 1895 m. Utenos apskr., Daugailių valsč., Daugailių km. Suimtas 1950 09 20. Siožinių km. Nuteistas 10-čiai metų kalėjimo. Vienerius metus kalėjo Lukiškėse, vėliau Irkutsko srt., Sitinsko raj., Novaja Čunka, p/d 215/2—022. Ištremtas 1954 m. į Irkutsko srt., Taišeto m., Čukša, p/d 90/2—002. Paskutinį laišką namiškiai gavo 1955 03 02. Kartu kalėjusių ar apie jo likimą žinančių ieško Donatas TARULIS 233026 Kaunas, Demokratų 44—52.

Laimutis ŽEMAITIS-LIUBONAVIČIUS pokario metais gyveno Radviliškyje. Jo ieško Nina NAUSĖDAITĖ, 233042 Kaunas, V. Krėvės 25—25, tel. 77 32 02.

Alfonsas ANTANAITIS, Kazio, g. 1900 m. Panevėžio apskr. Atsargos vyr. leitenantas, tarnavo Kariuomenės štabe Kaune. 1929—1940 m. dirbo policijoje. 1941 06 16 išvežtas su šeima iš Marijampolės. N. Vilnios gel. stotyje atskirtas nuo šeimos. 1942 m. likimo draugas atsiuntė laišką, kuriame rašoma, kad iš Krasnojarsko kr., Rešotų lag. jį išvežė į Kanską. 1989 m. gautoje reabilitacijos pažymoje nurodyta, kad sušaudytas 1942 10 18 Kanske. Gal kas žinote, kur buvo užkasami kalinliai? Klausia Stasė ANTANAITIENĖ, 232040 Vilnius, Oginskio 6—9.

Petras LINKONAS, Rapolo, g. 1905 m. Panevėžio apskr., Vadoklių valsč., Būtėnų km. Suimtas 1945 05 21, nuteistas 10-čiai metų. Kalėjo Komijos ATSR, stotis Mikun. Mirė 1949 m. Žinančių apie jo likimą ar palaidojimo vietą ieško Janina LINKONAITĖ-ZAKIENĖ, 235300 Panevėžys, Tulpių 16—90, tel. 2 35 46.

KUR STALIAUS SŪNUS?

Gimiau ir augau Gudžiūnuose, prie Dotnuvėlės upės ir Gembinės upelio krantų. Tad ir mane supo mylimo staliaus J. Švalpos padarytame lopšyje. Tai buvo žmogus ne tik „auksinių rankų", bet ir auksinės širdies. Senyvas, bet nelaimės ištiktajam padėti skubėdavo net vidurnaktį.

Turėjo senukas sūnų Stasį — judrų, energingą jaunuolį. Baigęs Gudžiūnų pradinę mokyklą ir prasilavinęs apskrities mieste, dirbo Kėdainių miesto (ar apskrities) valdyboje su gerai žinomu Stasiu Naujaliu.

Atėjo 1940-ieji. Sužinojo gudžiūniečiai, kad į „liaudies priešų" sąrašus įrašytas ir jų mylimo staliaus sūnus Stasys. Spėliojo kaimo žmonės, ar „liaudies priešu" jį padarė medinis namas Kėdainiuose, ar jo lėvuko turėti staliaus įrankiai ir trobelė su keliasdešimt kvadratinių metrų daržiuku ant Gembinės upelio kranto.

Senieji gudžiūniečiai kalbėjo (patyliukais), kad Stasiui Švalpai „kelialapį" į Sibirą padėjo „išrūpinti" jo draugas.

Mums, gudžiūniečiams, kurie sugrįžusių tremtinių norėtųsi sužinoti jo sūnaus Stasio Švalpos tolimesnį likimą. Buvo vedęs ir turėjo silpnos sveikatos dukrą Danutę.

M. VAŽGAUSKAS

Nuotraukoje: D. Švalpaitė.

Prasidėjus Lietuvos Atgimimui, pradėta likviduoti baltąsias istorijos dėmes. Viena iš tokių — pokario rezistencija. Renkama medžiaga, nuotraukos, daiktai, užrašomi prisiminimai, leidžiamos knygos. Į šį darbą jau įsitraukė nemažai žmonių.

BŪKIME ATIDŪS

Atrodo, reikėtų tik sveikinti tokį dalyką, tačiau...

Kaip žiūrėti į žmones, kurie renka medžiagą, nuotraukas ir kt., ir visa tai dingsta jų asmeniniame archyve? Kiti, renkantys tokią medžiagą ir dirbantys drauge, jos nė akyse nėra matę. Kaip žiūrėti į žmones, kurie asmeniškai renka medžiagą, o organizuotai žmonių grupei, renkančiai medžiagą muziejui, atsako: „Aš nieko nežinau, nieko nemačiau."

Kaip žiūrėti į žmones, renkančius medžiagą ir spausdinančius klaidingus straipsnius, skubant apkaltinti žmones išdavyste, klaidinti visuomenę? Po tokių straipsnių buvo jau kelios bylos dėl neteisingo apkaltinimo, autorius turėjo viešai spaudoje atsiprašyti.

Brangieji Lietuvos žmonės, mes manome, kad saugumas nesnaudžia. Dabar jo susidomėjimas pokario rezistencijos judėjimu ypatingas. Atsirado proga pabaigti bylas, išaiškinti kovotojus, sunaikinti išlikusius dokumentus, medžiagą. Todėl reikia būti atsargiems.

Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus žmonės renka šią medžiagą, norėdami visa tai išsaugoti, detaliai išstudijuoti, o vėliau ir paskelbti. Norėdami užkirsti kelią saugumo agentams bei kitiems neaiškiems asmenims, mes norime įspėti:

Žinias teikite tik tiems žmonėms, kuriuos gerai pažįstate, arba turintiems Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus darbuotojo pažymėjimus.

Neteikite informacijos A. Petrauskiui, dėl kurio publikacijų spaudoje teko net bylinėtis. Kur yra jo renkama medžiaga — neaišku.

Dionizas VARKALIS (Klaipėda), Saulius KARALIUS (Klaipėda), Kazys BUDGINAS (Klaipėda), Vincas JURGAITIS (Šilalė), Kęstutis BALČIŪNAS (Kvėdarna), Roza ŠIKŠNIENĖ (Šilutė), Steponas ELGIRDAS (Rietavas)

Suomiai aplankė tremtinius

Atkūrus Lietuvos—Suomijos draugiją, netrukus ir Helsinkyje buvo įkurta Donelaičio draugija. Gruodžio 13 d. Vilniuje įvyko pirmasis bendras abiejų draugijų atstovų posėdis. Kitą dieną svečiai lankėsi Kaune. Žurnalistas Unto Sąilä, informacinės firmos vadovas Robertas Brant'berg, bankininkas Osmo Soikkeli ir Baltijos pagalbos organizacijos atstovas Kai Vuorilehti aplankė Politinių kalinių ir tremtinių sąjungą.

Svečiai labai domėjosi sąjungos veikla, leidyba ir stebėjosi, kad lietuviai, kaip jokia kita tauta pasaulyje, netekusi daugiau kaip trečdalio žmonių, vėl aktyviai priešinasi okupacijai, nori atkurti normalią valstybę. Nors jiems atrodo, kad jei Lietuva būtų staigiai ir aktyviai pasipriešinusi, aukų būtų buvę žymiai mažiau. Gaila, kad mums pamokanti Suomijos diplomatijos istorija kol kas nepriimtina.

Vienas įdomiausių svečių buvo kokių 25-erių metų jaunuolis, jau minėtas Kai Vuorilehti. Jis dar Suomijoje buvo susitikęs su B. Gajausku, labai domėjosi jo asmenybe, atvežė jam vaistų. Kai Vuorilehti chemikas, rengia daktarinę disertaciją, labai ryški asmenybė. Be gimtosios kalbos, laisvai kalba angliškai, švediškai, prancūziškai, vokiškai. Visiškas abstinentas. Mėgsta jachta plaukioti po Baltijos jūrą. Svečias labai domėjosi Lietuvos gyvenimu ir pateikė gausybę klausimų: ar ir kituose miestuose yra tokios tremtinių bendrijos kaip Kaune? Kodėl okupaciniai paminklai vienuose miestuose nuimti, o sostinėje palikti? Kas pirmieji viešai pasipriešino Komunistų valdžiai? Beribis buvo jo smalsumas.

Lietuvos—Suomijos draugijos narė dail. Gražina Didelytė nupiešė jo portretą.

Aplankius tremtinių sąjungą, kyla mintis, kad galėtų būti ir čia sudaryta Lietuvos—Suomijos draugijos grupė.

Vygantas ČAPEIKAS
Lietuvos—Suomijos draugijos pirmininko pavaduotojas

Dar kartą dėl „Kalinių himno"

Redakcija gauna nemažai laiškų „Kalinių himno" autorystės klausimu. Atrodo, kad ši daina taip išpopuliarėjo, jog ėjo iš lūpų į lūpas, virto tiesiog liaudies daina, kalinių savastimi. Juo didesnė garbė „Kalinių himno" autoriui gerb. Vytautui Mačiuikai. Nesmerkime politinių kalinių ir tremtinių, pakėlusių didelę fizinio ir psichinio krūvio naštą, jų siela pažeista... Nesistebėkime, kad jiems ši daina tapo sava, artima, tarsi vilties ir paguodos kibirkštėlė. Teatleidžia jiems autorius už nesąmoningai pasisavintą autorystę.

Taigi dar kartą atsiprašome gerb. Vytautą Mačiuiką už mūsų „klaidžiojimus".

Redakcija

Česys CEMNOLONSKIS

ALTER EGO

Aš paimsiu kito drąsą
Ir išgarinsiu jo žygį,
Kad atrodytų, jog mudu
Mylime Tėvynę lygiai.

Kito aš rankas paimsiu,
Rodysiu visiems jo darbus,—
Ir atrodys, jog abudu
Esame vienodai svarbūs.

Kito ilgesį paimsiu,
Išdainuosiu kito meilę,—
Ir tegul jautresnės širdys
Abiejų iš karto gaili...

Aš paslėpsiu kito lobį
Ir netyčia rasiu dalį,—
Te aplinkiniai galvoja,
Jog manim tikėti gali!..

Kulkom švilpiant pasislėpsiu,
Kad paskui galėčiau šaukti,
Su kitais garbe dalintis
Ir trofėjais pasidžiaugti!

Redaktorė Vanda PODERYTĖ, Ih. redaktorė Ona BALČYTIENĖ, techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ.
Redkolegija: Liudas DAMBRAUSKAS, Algirdas MARKŪNAS, Natalija PUPEIKIENĖ, Dalia KUODYTĖ, Juozas ENČERIS, Alfredas SMALYS.
● Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 70 b, tel. 209530.

● Laikraštis „Tremtinys", SL Nr. 289, 1991 m. sausio 9 d. Nr. 1[34], kaina 25 kap. ● Ofsetinė spauda 1 sp. l., tiražas 15.000. Užsak. Nr. 1521. ● Rinko ir spausdino „Aušros" spaustuvė Kaune, Vytauto pr. 25.